

17. Тютюнник Гр. М. Коріння: Спогади про автора роману «Вир» Григорія Тютюнника. – К., 1965. – Кн. 2.
18. Тютюнник Г. М. Невловна категорія – краса. Із письменницьких нотаток // Київ. – 1988. – № 8. – С. 115–121.
19. Тютюнник Г. М. Твори: В 2 т. – К.: Дніпро, 1970. – Т. 1. – 499 с.
20. Флоренский П. А. Имена // Опыты: Литературно-философский ежегодник. – М.: Сов. писатель, 1990. – С. 351–465.

О. І. Кудінова

ДО ПИТАННЯ КОНГЕНІАЛЬНОСТІ ФРАНЦУЗЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ ПУШКІНСЬКОГО ТЕКСТУ

Сьогодні, в епоху розширення міжкультурних контактів, пов'язаних із процесом європейської інтеграції, в лінгвістичній та міжкультурній політиці помітно зростає роль перекладу як засобу планетарного спілкування. Цей прогноз «треба вважати безпомільним, бо сучасний світ, національно строкатий, культурно розмаїтий і різномовний, уникає уніфікованості і цікавиться унікальністю» [7, с. 110]. Переклад «завжди виконував дві найважливіші функції: долучення світової культури до національної та утвердження стильово-стилістичної потуги власної мови» [11, с. 81]. За образним висловом Г.-Г. Гадамера, він «з'єднує два береги одного материка» [8, с. 152]. Набуваючи нового статусу, переклад дедалі відчутніше стає не тільки засобом взаємообміну між мовами та культурами, але й «умовою пізнання людей і суспільств» (Н. Автономова).

Художня література в наші дні є привілейованою сферою перекладу, надто коли йдеться про відомих авторів, носіїв соціального та культурного коду нації. В культурі кожного народу є постаті, що становлять вагому частину її духовної спадщини. Для Росії це, безумовно, її великий поет Олександр Сергійович Пушкін. Росіяни безмірно шанують творчість свого найталановитішого співвітчизника, у якій багатство, ліричність, гумористичність мови органічно поєднана з безмірною величчю душі та щедрістю духу. Пушкіна вважають «прекрасним проявом Росії», її «апофеозом» (М. Булгаков). Світобачення та світорозуміння митця відображає історичну пам'ять свого народу, а його мова зберігає цю пам'ять, що уможливлює діалог між поколіннями «не тільки від минулого до сьогодення, а й від сьогодення до майбутнього» (В. Телія).

Незважаючи на вагоме місце Пушкіна в російському підсвідомому та культурі, а також на чималу кількість перекладів його творів французькою мовою (перший з них датується 1823 роком), він і досі залишається маловідомим франкофонній аудиторії, для якої не завжди зрозумілим є рідкісно безмірне захоплення, майже благоговіння перед постаттю митця.

Вивчення джерел у сучасній інтернетній мережі дає певні уявлення про напрямки осягнення творчого генія О. С. Пушкіна, що здійснюються останніми роками у Франції. Французи добре розуміють, що поет був одним із тих

представників письменства, котрі творили російську мову. Проте переклад пушкінського тексту в усіх його змістово-формальних аспектах їм видається архіскладним завданням. І справа не стільки у стані й можливостях французького перекладацтва, скільки в оригінальності й неповторності пушкінського слова. Тут слід мати на увазі ще один, на наш погляд, важливий момент, зокрема, розуміння того, що «переклад розгортається як чинник розвитку національного літературного процесу (як джерело його ідейного, тематичного, жанрового, стилістичного збагачення, оновлення та поповнення, як стимул для оригінальної творчості на власному ґрунті)» [18, с. 16]. Як підкреслює В. Будний, «поняття «етнокультурна реалія», «мовна картина світу», «національне світовідчуття», «творча індивідуальність письменника», «мистецький шедевр» мають безпосереднє відношення до перекладу: відмінності в будові мовних систем і специфіка національно-культурних середовищ, у яких функціонують першотвір і переклад, неоднаковість життєвих досвідів і духовно-світоглядних орієнтацій автора й перекладача і, нарешті, мистецька унікальність оригіналу зумовлюють неможливість перенесення всіх його параметрів у нову культурно-мовну систему» [7, с. 86]. Про це говорив свого часу відомий український неокласик П. Филипович (йому належить упорядкування двох видань спадщини О. С. Пушкіна українською мовою у 20-х роках ХХ століття). Талановитий дослідник і перекладач, він добре усвідомлював іманентну належність поета російській ментальності, а відтак і міцній мистецькій традиції. Тому, на його думку, досить непросто впоратись із перекладом «вишуканої, простотою насиченої думки (абстракції) пушкінської мови», адекватно передати її навиклими стереотипами [15, с. 302]. Подібної думки дотримуються й сучасні французькі інтерпретатори пушкінського тексту. (До слова, П. Филипович – один із кращих українських перекладачів французької поезії, тому подібність міркувань щодо «неперекладності» пушкінського тексту тут цілком закономірна). Однозначно визнаючи «посмертне життя» О. Пушкіна як речника російської словесності, французькі перекладачі водночас визнають, що краса його поезії є «неперекладною» (Армель Баргіле Отелюар) іноземними мовами. Переважно йдеться про те, що приклад О. Пушкіна в історії літератури є універсальним, оскільки у своїй творчості він зумів органічно поєднати романтизм із класицизмом, відчуттям невідомого, залежності людини від таємничих сил. Деякі автори висловлюють здивування від парадоксальної невідповідності між неспокійною долею поета та його врівноваженою творчістю, що також ускладнює адекватність іншомовної версії пушкінського тексту.

У багатьох працях французьких дослідників О. Пушкін вважається «героєм світла й радості», письменником настільки яскравим, класичним і спокійним у своїй зрілості, що це навіть «бентежить» і викликає запитання про відсутність «ексцесів, які так любить слов'янська душа?». Неодноразово йшлося про те, що поет не вкладається в «узгоджені рамки Святої Русі», такої багатої «на сповіді й розлади, на праведних страждальців та святих повій». Зауважимо, що тут жодною мірою не нівелюється місце й роль Пушкіна як іманентно національного й водночас універсального письменника. Цей

органічний синтез національної культури зі світовими духовними імпульсами зумовлений тим, що поет зумів «засвоїти уроки Європи», а також запропонувати гармонійний ідеал активної мудрості та контрольованої пристрасті.

Відомий французький філолог Жан-Луї Бакес у передмові до свого перекладу роману «Євгеній Онегін» ставить досить цікаве, на наш погляд, запитання: «Може, ми недостатньо збагнули Пушкіна, якщо не зуміли відчутти того високого піднесення, від якого іноді вібрують вірші [...] Незвична манера поета, розривність дискурсу, прискореність оповіді, на жаль, дають змогу уявити лише ймовірний, нерідко фантастично віддалений план зображеної картини» [1, с. 29]. Синтезуючи й переосмислюючи здобутки французької перекладацької традиції та перекладознавчої думки, враховуючи власний досвід у цій сфері, дослідник вивчає різні підходи до перекладу творів російського поета: «Перекласти цей світ? Є тисяча способів ризикнути на це [...] Обговорення було б тривалим і складним. Не нескінченним і даремним. Тому кожний варіант має свої наслідки, які проявляються не відразу, і потрібен час, щоб їх помітити. Певним здається одне: параметрів багато. Обговорення не може бути зведено до опозиції між вірним і віршованим перекладами. Бо потрібно спочатку запитати: вірним чому?» [1, с. 30]. Зазначимо, що перекладацька інтерпретація пушкінського «Євгенія Онегіна», здійснена Бакесом, є досить цікавою і близькою до першотексту з погляду адекватного відтворення змістових акцентів, збереження еквілінеарності, образності оригіналу та багатьох його стилістичних особливостей, але вона досить часто не в змозі передати тонкощі й багатство «кристальної мови» Пушкіна; до того ж, неримованість бакесівської версії відчутно знижує естетичну вартість авторського варіанта роману, дещо збіднює його автентичність.

Андре Маркович, відомий інтерпретатор російської класики і найкращий, на наш погляд, перекладач Пушкіна, порівнює творчість поета з лабораторією інтуїції, звідки тече тисяча валів світла у звуковій оболонці довершеної елегантності. У своїй новій праці «Сонце Олександра», присвяченій Пушкіну, перекладач підкреслює, що його поезія має великий вплив на сучасників, тому що, будучи знаменитою та харизматичною особистістю, він «дав кисню» культурному, інтелектуальному й мистецькому життю суспільства. «Примітка перекладача» до версії перекладу роману «Євгеній Онегін» починається такою заявою: «Хоча це може видатися дивним для французького читача (як, утім, і все, що пов'язано з Пушкіним), «Євгеній Онегін» є найзнаменитішим твором літератури, найдосконалішим твором, абсолютним шедевром російської мови», «віршованим романом, назавжди вкарбованим у колективну пам'ять» [2, с. 357]. У своїх перекладах пушкінських текстів інтерпретатор постійно намагається якомога виразніше передати всю гаму семантичних та емоційних відтінків, а також стилістично-інтонаційну атмосферу першотвору.

Проблема взаємозбагачення, взаємоотяжіння російської та французької культур шляхом перекладацтва є важливою складовою навчального процесу у французьких університетах. Так, наприклад, в університеті міста Бордо студентам пропонується програма Станіслава Готьє «Пушкін або турбота про

іншого: відкриття твору» (рекомендовані твори: «Євгеній Онегін» в перекладі Андре Марковича, «Борис Годунов» у презентації Володимира Трубецького). Автор програми пропонує студентам замислитися над питанням: як можна збагнути у поезії Пушкіна на основі перекладного варіанта? Коротко описуючи досить складну ситуацію з рецепцією та інтерпретацією пушкінських текстів у Франції, Станіслав Готьє припускається думки, що їхня «репутація неперекладності» базується на характерних для них запозиченнях («поет часто спирається на західну, античну та сучасну йому літературу, й досі тут вважається прісним епігоном») і на славнозвісності «лякливої досконалості», якої вони досягли російською мовою. Ці причини вважаються парадоксальними, але постіми для того, щоб «залишити таку спадщину далеко від франкофонних читачів та зарезервувати її виключно для славістів, які, проте, прославляють її з великим завзяттям» [3]. Студентам також нагадується, що значна кількість західних авторів – Альфред де Мюссе, Меріме, Флобер, Луї Арагон, Андре Жид, Жюльєн Грак, Томмазо Ландольфі, Діно Бузаті та ін. – знайшла у поета, навіть прочитавши його в перекладі, й «інший напрям письма». Адже читати Пушкіна – це «супроводжувати дистанційований, завжди зацікавлений навколишнім світом, дуже мало уявний погляд, який допомагає не тільки витримати тягар часу, але й, у кінцевому підсумку, жити» [3]. Додамо, що згадана програма оголошується відкритою для всіх бажаючих. Вона не потребує жодної лінгвістичної компетенції, за винятком «смаку до мов, зацікавленості й задоволення від письмових вправ». Автор програми уточнює, що робота над текстами буде доповнена прослуховуванням або показом фрагментів опер Чайковського та Мусоргського відповідно до інтересів учасників. Безумовно, подібні програми спрямовані на наближення сучасника до справжніх інтенцій російського поета, істинних мистецьких якостей його письма.

Однак сьогодні, незважаючи на певні зрушення в цій сфері, доводиться констатувати факт щонайменше неоднозначного сприйняття російського класика франкофонними реципієнтами. Якщо для слов'янської культури ім'я Пушкіна асоціюється з національною свідомістю, поетичним генієм свого народу, апогеєм його культури, виступає синонімом світла, гармонії, витонченості, глибини та ясності, то, як свідчать факти, його рецепція у Франції залишає сподіватися на краще. Значення Пушкіна визнається, однак воно засноване «на вірі в те, що проголошують росіяни, а не на глибокій переконаності» (Жак Мішо-Патерно). Для французького читача незрозумілі причини такого пієтету та глибокого шанування, об'єктом якого є Пушкін на своїй Батьківщині. Тільки неабияке естетичне задоволення від читання російського класика може переконати французів у його геніальності. А для цього потрібні високовартісні, насамперед конгеніальні переклади.

Парадоксально, проте на відміну від О. Пушкіна, сьогодні М. Гоголь та Ф. Достоевський добре відомі французьким читачам і вважаються ними «найбільш російськими». Їхня слава у Франції набагато вища за пушкінську, їхні «галюцинуючий реалізм» та «прірви нігілізму» перевищують його «радість крізь страждання». Пушкін виявляється дуже далеким від стереотипу, який існує у французькій свідомості щодо російських письменників, «таємничих і

просякнутах слов'янською душею». На potwierдження наведемо думку французького письменника Анрі Труайя з його дослідження «Пушкін, Росія і її література»: «На перший погляд, нічого слов'янського у Пушкіна немає. Він не є ні містичним, ні пророцьким, ні революційним, ні туманним, ні глибоким. Його всесвіт раціональний. Його ліризм людяний. Його амбіції прості» [4]. Все вищезазначене, на думку дослідника, є розчаруванням для французів, які люблять місцевий колорит. І саме тому Пушкін для більшості з них є не таким репрезентативним письменником своєї країни, щоб поставити його в один ряд із Достоєвським та Гоголем. Тому, коли французькі читачі «хочуть пориву російського повітря, вони шукають його між рясних сторінок письменників 19-го століття, а не у прозорих віршах Пушкіна. Таким чином вони фабрикують свою Росію, повну притонів, в'язниць, халуп, населених п'яницями й епілептиками та засипаних споконвічними снігами. Самі ж росіяни як знавці насолоджуються всім справді російським у віршах Пушкіна, і що іноземці поки що не спромоглися побачити» [4].

Подібний стан речей констатують й інші французькі дослідники. Так, Гільберт Жуен абсолютно впевнено стверджує: «Якщо спитати у росіянина, хто є найбільшими національними письменниками, він відреагує на одному диханні: Пушкін і Гоголь» [5, с. 9]. Критик замислюється над проблемою: «Якщо французький читач зацікавиться перекладами Пушкіна і Гоголя, що він там віднаде? ». Його відповідь на це питання, може, й видасться цілком природньою французам, на відміну від росіян: «У першого – Байрона, Парні, Вольтера і Шекспіра. У другого – привабливі описи соціальних умов давньої Росії, патріотичні пасажі, які дозволять краще збагнути й зрозуміти пристрась слов'янофілів, маломіцну та багатослівну містику» [5, с. 10]. Отже, геніальність поезії Пушкіна, її дивовижний симбіоз ритму, експресії та гармонії між словом та думкою й до сьогодні залишаються значною мірою невідомими французькому читачеві. Чому ж творчість Пушкіна у перекладі втрачає свій неповторний смак? Чи можна зруйнувати міф про неможливість перекладу Пушкіна французькою мовою? На нашу думку, труднощі перекладу пов'язані не тільки з особливостями ідіоматичних форм та «акробатикою» синтаксису. Перекладати Пушкіна – це перекладати не лише його тексти. Певна свавільність інтерпретацій його творів та помилки перекладачів іноді демонструють фундаментальні недоліки у взаєморозумінні між культурами, врешті-решт – між ментальностями. Адже чим зрозумілішим для інтерпретатора є духовне життя іншомовної спільноти, тим краще бачаться особливості притаманних їй рис, тим легше зробити їх помітними для сприйняття іншомовного читача. Треба завжди дбати про адекватну передачу слов'янського національного менталітету в іноземну мову, адже мовна особистість російського поета органічно пов'язана з національними універсалами культури й містить компоненти, спільні для цього мовного співтовариства. Подібні недоліки негативно впливають на якість перекладацької роботи, а тому знижують очікуване читачем задоволення.

Доводиться констатувати, що означене коло питань є досить віддаленим від сучасних лінгвістичних досліджень Західної Європи, проте плідно

розробляється в Росії та Україні. Подібний стан речей на Заході подекули пояснюється «страхом росіян перед глобалізацією» і «зовнішньою агресією» (Патрік Серіо, університет Лозанни). Нехтування ж проблемами національної ментальності означає відрив письменника від ґрунту, який живить його, зведення дослідження та інтерпретації його творчості до відвертого спрощення. Ж. Женетт з цього приводу відзначав, що у вивченні літератури «потрібно шукати за нею ментальні структури, які її перевершують і які гіпотетично її зумовлюють» [6, с. 16].

Пушкінська оповідь актуалізує не тільки зовнішні атрибути Росії (етнографічні, побутові) та етнопсихологічні характеристики народу, а далі глибше проникає в його духовні доміанти, у спосіб мислення, розгортає індивідуально-своєрідні інтелектуальні стереотипи, відтворені в духовній культурі. Російський поет як митець був «колективною людиною» (К.-Г. Юнг), носієм підсвідомості своєї нації, а тому органічно відображав її «бачення світу», «спосіб думання», «склад мислення» (М. Блок).

Питання, пов'язані з національною ментальністю, плідно розроблялись західними та вітчизняними вченими. Сьогодні це поняття трактується як «глибинний рівень колективної та індивідуальної свідомості, усталена і водночас динамічна сукупність настанов особистості, демографічної групи у сприйманні залежно від етногенетичної пам'яті, культури тощо» [13, с. 451]. Вважають, що ментальність не обмежується сферою усвідомленого і сягає значною мірою несвідомого, будучи водночас своєрідним «зазором» між «колективним несвідомим», його «архетипами» (К.-Г. Юнг) і «формами суспільної свідомості» (марксизм); вона «формується залежно від традицій, культури, соціальних структур і всього середовища людського побутування, однак і сама, відповідно, їх формує, виступаючи як ініціативна свідомість, як важко з'ясовувані витoki культурно-історичної динаміки» [21, с. 176]. Ментальність, на відміну від різноманітних «рефлексивних» систем – ідеологічних, філософських, етичних, естетичних, науково-теоретичних та ін., «що утворюють лише наочно фіксовану частину «айсберга» духовного життя суспільства», формується, функціонує і змінюється значно повільніше і «без усвідомлення тих, хто є її носієм» [17, с. 311].

Нерідко в науковій літературі зустрічаються такі поняття, як «дух народу», «духовний склад нації», «національна логіка», «національний характер». Намагаючись «докопатись до національних логік» (інакше, менталітету), відомий дослідник означеної проблеми Г. Гачев відзначає: «Національний характер народу – дуже «хитра» й тяжко вловлювана «матерія». Відчуваєш, що він є, однак, як тільки намагаєшся його оприділити в слова, – він часто зникає». На думку вченого, «найменше піддається національна своєрідність лобовій атаці: коли намагаєшся підійти до неї з чіткими формулами й визначеннями. Бо суть і призначення формул, визначень і термінів – усезагальність, тобто застосування в усіх випадках. Значить, вони непридатні як знаряддя для виявлення національної своєрідності. Маргінальний шлях – шлях припущень, гіпотез, навіть фантазій – тут виявляється ближчим. І дослідникові при цьому потрібно розраховувати не тільки на розум, але й на

уяву читача» [9, с. 55].

Ідентичність певної спільності значною мірою збудована з ідентифікацій стосовно «цінностей, норм, ідеалів, моделей, героїв», у яких ця спільність «себе впізнає» (П. Рікер). В цьому сенсі пушкінські тексти є переконливими носіями доміантних кодів національної ідентичності росіян. Тож закономірно, що співвітчизники вважають поета одним із «найславніших дітей батьківщини». Цей культ із часом не нівелюється.

Гегель в «Естетиці» підкреслював, що «у кожної нації є такі абсолютно перші Книги, де висловлено те, що складає початковий дух народу. В такому сенсі ці пам'ятки являють собою не що інше, як істинні основи свідомості народу, і було б цікавим видати зібрання таких епічних Біблій» [10, с. 447]. У росіян до такого роду «Книг» відносяться, поза сумнівом, художні твори О. Пушкіна. Вони спонукають до спільного переживання високих відчуттів, викликають почуття ідентифікації, якого завжди гостро потребує будь-яке посправжньому культурне суспільство.

Усесвітню історію розглядають як «феномен множинності могутніх культур» (О. Шпенглер). І це справді так, адже «ніяке «ми» не може існувати, якщо відсутні «вони»» [13, с. 191]. З цього приводу можливість «зазирнути» в російський духовний світ, ознайомлення з духовною історією, ментальністю, цінностями та пріоритетами росіян як однієї з інтегральних частин усезагального культурного процесу є для французькомовного читача цікавою можливістю побачити себе крізь призму світового духовного поступу.

Водночас ідеї Пушкіна істотні для розуміння проблем людини у планетарному масштабі. Адже митець був загальнолюдським у своїх поетичних ідеях, творчих інтенціях, хоча й російським за своєю метальністю. В цьому сенсі слушною видається впевненість Ю. Лотмана в тому, що літературний твір, поки він безпосередньо хвилює читача, живий, тобто мінливий: «Його динамічний розвиток не зупинився, і до кожного покоління читачів він обертається якоюсь новою гранню. З цього випливає, що кожне нове покоління звертається до твору з новими питаннями, відкриваючи загадки там, де раніше все здавалось зрозумілим». Учений стверджує, що нові покоління, збагачені історичним, деколи придбаним дорогою ціною досвідом, глибше розуміють звичні рядки, а тому живий витвір мистецтва неможливо прокоментувати «до кінця», як неможливо його «до кінця» пояснити в жодній літературознавчій праці [14, с. 33–34]. Таким чином, перекладаючи Пушкіна, треба перш за все зрозуміти, що його творчість щільно укорінена в національну специфіку, котра виявляється через складний комплекс психічних установок суспільної свідомості, яка формувалась під дією природного середовища існування російського народу, соціокультурних обставин цього існування та історико-культурного досвіду. Твори російського генія переконливо засвідчують взірць безпосереднього контакту художнього тексту з «семіотичною пам'яттю культури» (Ю. Лотман).

Результати сучасних транскультурних досліджень переконливо доводять наявність суттєвих відмінностей між різними національними культурами [9, 13, 20, 21]. Відновлення й урахування французькими перекладачами усталених

понять, пов'язаних із національним менталітетом, зможе дати ключ до адекватного розуміння та інтерпретації творчості Пушкіна у Франції. Проблема ж художнього перекладу його творів вимагає ретельного та поглибленого вивчення з використанням досягнень новітньої герменевтики, рецептивної естетики, психології, лінгвістики, етнопсихології та інших дисциплін.

Отже, ХХІ століття не залишило в минулому «епоху перекладів». Сьогодні залишається актуальною фундаментальна потреба вивчення тих особливостей, що в перекладі Пушкіна передані вдало, а також тих, що залишаються перекладеними неадекватно з погляду відображення національного менталітету, порівняння й аналіз радніших інтерпретацій. У нинішній ситуації саме такий підхід бачиться найбільш вдалим і результативним.

На закінчення хотілося б навести думку з уже цитованої вище праці Анрі Труайя: «Пушкін був першим великим російським поетом, який опромінює та символізує свою країну. І тому необхідно докласти всіх зусиль, щоб зробити його доступним для громадськості за кордоном. Найбільші російські з російських письменників вже перетнули демаркаційну лінію і сяють у сусідніх країнах. Лише Пушкін залишається в'язнем своєї мови. Чи з'явиться французький поет, що буде здатний допомогти цьому російському поетові перетнути кордон? Чи з'явиться французький поет, що буде здатний подарувати Пушкіна Франції?» [3]. Бо ж художній текст, як слушно зауважує Г.-Г. Гадамер, «це діалог. Слово, яке не доходить до іншого, – мертво» [8, с. 149]. Тож хочеться сподіватись, що сучасні інтерпретатори дадуть позитивні відповіді на поставлені запитання й поява конгеніального перекладу О. Пушкіна французькою мовою належить найближчому майбутньому.

Список використаних джерел

1. Backès J.-L. Préface // Pouchkine A. S. Eugène Onéguine. – P.: Gallimard, 2005. – P. 7 – 31.
2. Genette G. Figures III. – Paris: Seuil, 1993. – 286 p.
3. Juin H. Monsieur Gogol // Gogol. Nouvelles Ukrainiennes. – P.: Editions Gallimard, 1966. – P. 9–33.
4. Littérature comparée. <http://www.u-bordeaux3.fr/fr/formations>.
5. Markowicz A. Note du traducteur // Eugène Onéguine: roman en vers trad. du russe par A. Markowicz. – BABEL, 2005. – P. 357–379.
6. Troyat H. Pouchkine, la Russie et sa littérature. http://www.pouchkine.org/fr/liens/websites/ws_18.html.
7. Будний В. В., Ільницький М. М. Порівняльне літературознавство: Підручник. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. – 430 с.
8. Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика. Вибрані праці. – К.: Юніверс, 2001. – 288 с.
9. Гачев Г. Д. Национальные образы мира. – М.: Советский писатель, 1988. – 448 с.
10. Гегель Г. В. Ф. Эстетика: В 4-х т. – М.: Искусство, 1971. – Т. 3. – 621 с.
11. Дроздовський Д. І. Переклад у ХХІ столітті: місія нездійсненна? // Альманах «ЛітАкцент». – К.: Темпора, 2009. – Вип. 1 (3). – С. 81–85.
12. Літературознавчий словник-довідник. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.
13. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 464 с.
14. Лотман Ю. М. Роман А. С. Пушкина «Евгений Онегин»: Комментарий. – Л.: Просвещение, 1980. – 416 с.
15. Райбедюк Г. Б., Томчук О. Ф. Вивчення творчості київських неокласиків: Навчально-методичний посібник. – Ізмаїл: СМІЛ, 2010. – 347 с.
16. Современная западная философия: Словарь. – М.: Политиздат, 1991. – 414 с.

17. Соціологія: Короткий енциклопедичний словник. – К.: Український Центр духовної культури, 1998. – 736 с.
18. Тетеріна О. Переклад у концепції національної літератури Івана Франка // Слово і Час. – 2007. – № 12. – С. 15–23.
19. Фесенко Т. А. Моделирование процесса перевода в контексте метатеории сознания // Межкультурная коммуникация и проблемы национальной идентичности: Сб. науч. тр. / Редкол. Т. Г. Струкова и др. – Воронеж: Воронеж, гос. ун-т, 2002. – С. 125–134.
20. Эко У. Сказать почти то же самое. Опыты о переводе / Перев. с итал. А. Н. Ковалю. – СПб: Симпозиум, 2006. – 574 с.
21. Эткинд Е. Г. Психоэстетика. – СПб.: Искусство, 2005. – 704 с.

Р. М. Мельникова

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІМЕННИХ ЧАСТИН МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ ПРИКМЕТНИКА У ШКОЛАХ З РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ ВИКЛАДАННЯ)

Сучасний підхід до вивчення мови визначається як основною функцією самої мови – служити важливим засобом спілкування та пізнання, так і головним завданням школи – виховувати громадянина з особливими якостями, як-от: активність, самостійність, спостережливість, готовність до самовизначення і самореалізації, соціальна творчість.

Цю проблему неможливо вирішити без виховання мовної культури учнів, розвитку їхнього мовлення. В Концепції вивчення української мови в 5–12 класах загальноосвітньої школи з російською мовою навчання зазначається, що курс української мови в школах України необхідно будувати на синтезі кількох основних підходів – особистісного, діяльнісного, комунікативного, культурологічного, емоційно-сміслового, які з різних позицій розв’язують складну і багатогранну проблему оволодіння мовою, принципах розвивального і виховуючого навчання [1, с. 44]. Саме це було і є на сучасному етапі одним із головних завдань мовної освіти, оскільки робота з розвитку мовлення є істотним внеском у формування загальної культури випускників, виховання мовної особистості, яка повинна володіти лінгвістичними знаннями, вміннями правильно розуміти чужі, а також створювати власні висловлювання різних стилів і жанрів мовлення, доцільно використовувати мовні засоби, що відповідали б завданням та умовам спілкування.

Останнім часом змінилася мовна ситуація в Україні. У Державному стандарті базової і повної середньої освіти першою освітньою галуззю визначено українську мову як державну. Але в гуманітарній підготовці учнів важливе місце належить російській мові [2, с. 53]. Це передбачає пошук нових підходів до засвоєння, зокрема, російської мови, підвищення мовленнєвої культури учнів у школах України.

Виявлення специфіки навчання російської мови має надзвичайно важливе значення. Проблема порівняльного вивчення близькоспоріднених (російської та української) мов і особливостей функціонування російської мови в Україні